

BO'LAJAK O'QITUVCHILARNI KASBIY RIVOJLANTIRISH
KOMPETENSIYASI

Jalolova Sevara Xolmuradovna

SamDU Psixologiya va ijtimoiy-siyosiy fanlar fakulteti

Pedagogika va umumiy psixologiya kafedrası tayanch-doktoranti

djalolovasevara2203@gmail.com

Annatsiya: *Ushbu maqolada uzluksiz ta'lim jarayonida bo'lajak o'qituvchining kasbiy rivojlanishdagi muammolari va o'ziga xos xususiyatlari haqida ko'rib chiqiladi. Kasbiy ta'lim bosqichiga alohida e'tibor qaratilayotganligi va professional faoliyat bosqichida bo'lajak o'qituvchining karyerasini shakllantirishning protsessual-mazmun modelining varianti taklif etiladi.*

Kalit so'zlar: *kasbiy martaba, kasbiy rivojlanish, bo'lajak o'qituvchining kasbiy rivojlanish modeli, kasbiy rivojlanish tamoyillari, prinsiplari.*

Annotation: *This article examines the problems and characteristics of the professional activity of the future teacher in the process of continuous education. Special attention is paid to the stage of professional education and the proposal of a variant of the procedural-content model of career management of the future teacher at the stage of professional activity.*

Key words: *professional career, professional activity, model of the future teacher's professional field, types of professional activity, principles.*

Аннотация: *В данной статье рассматриваются проблемы и особенности профессиональной деятельности будущего педагога в процессе непрерывного образования. Особое внимание уделено этапу профессионального образования и предложен вариант процессуально-содержательной модели управления карьерой будущего педагога на этапе профессиональной деятельности.*

Ключевые слова: *профессиональная карьера, профессиональная деятельность, модель профессионального поля будущего учителя, виды профессиональной деятельности, принципы.*

KIRISH. Respublikamizda yoshlarning intellektual salohiyatini mustahkamlash, ularning mamlakatimizda amalga oshirilayotgan islohotlarga daxldorligini oshirish borasida ulkan ishlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatimizda yoshlarning ta'lim olishi, kasb-hunar egallashi uchun zamonaviy shart-sharoit va imkoniyatlar yaratilgan. Chunki, zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega, mamlakatning munosib kelajagi uchun javobgarlikni o'z zimmasiga ola biladigan barkamol, o'z maqsadga intiluvchan va serg'ayrat yoshlarni tarbiyalash bugunning eng muhim vazifalaridan biridir.

Ta'lim kompetensiyasi - bu jamiyat madaniyati, qadriyatları, bilimlarni o'zlashtirish usullari tizimiga mos keladigan, individual faoliyat darajasidagi qoidalar to'plami.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Talabaning oldida nafaqat fan asoslarini o'rganish, balki fanni o'rganish jarayonida bilim olish imkoniyatlarini kengaytirish va murakkablashtirish vazifasi turibdi.

Umumiy kompetensiyalar ta'lim kompetensiyalari asosida yotadi. Intellektual kompetensiya - bu muammoli vaziyatlarda ham bilimlarni qo'llashning o'ziga xos turi, shu jumladan muammolarni hal qilish, bu ularga vakolat darajasida samarali qarorlar qabul qilish imkonini beradi. Intellektual-korporativ kompetensiya – “kompaniya tomonidan muammolarni korporativ tizim sifatida optimal hal etish kabi malaka va malakalar majmuidan iborat murakkab psixologik xususiyatdir”.

Oliy ta'lim muassasalarida yoshlarning shaxs sifatida kamol topishi ijodiy fikrlash, mustaqillik, faol munosabatlarni boyitish, dunyoqarashini o'stirish, o'z-o'zini nazorat qilish va tarbiyalashga bo'lgan ehtiyojlarni shakllantirish kabi shart-sharoitlar bilan tavsiflanadi. Bo'lajak o'qituvchilar uchun ta'lim muassasalaridagi ta'lim jarayoni inson mehnatini muvaffaqiyatli amalga oshirishda muhim ahamiyatga ega bo'lgan kasbiy bilim, ta'lim sifati, malaka va mezonlar asosida rivojlanish va o'z-o'zini takomillashtirish uchun eng qulay shart-sharoitlarni yaratadi. Mustaqil fikrlash kontseptsiyasini amalga oshirish uzluksiz ta'lim tizimining asosiy vazifasi bo'lib, bunda bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy pedagogik ijodiyoti va ularning kasbiy malakasini shakllantirish muhim omil hisoblanadi.

Nazariy manbalar mazmuni bilan tanishish, oliy ta'lim muassasalari faoliyatini o'rganish va dalillarni tahlil qilish bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda bir qator qarama-qarshiliklar mavjudligini ko'rsatdi, xususan: ta'lim darajasi, me'yoriy talablar. Davlat ta'lim standartining yangilangan mazmuni va ko'lami, shuningdek uning individual imkoniyatlarini ro'yobga chiqarish darajasi uchun ;

oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda qo'llaniladigan an'anaviy va innovatsion usullar;

oliy ta'lim muassasalarining o'qituvchi shaxsi va uning kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda pedagogik qo'llab-quvvatlashga qaratilgan faoliyati orqali talabalarni bo'lajak o'qituvchi sifatida tayyorlash jarayonining rivojlanish mexanizmi va qonuniyatlari;

yangilanayotgan jamiyatning malakali pedagogik fanlari bo'lajak o'qituvchining shaxsiy va kasbiy kompetensiyasini shakllantirishda ilmiy-texnikaviy taraqqiyot, umumpedagogik va ixtisoslashtirilgan fanlarning integratsiyasi;

imkoniyatlardan yetarlicha foydalanmaslik;

o'qituvchi shaxsiga qo'yiladigan talablarning ortib borishi va bo'lajak o'qituvchilarning o'z-o'zini rivojlantirish sharoitida ishlashni istamasligi, kasbiy kompetensiyani shakllantirishning asosiy qismidir.

Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasini shakllantirish, ularning o'quv muassasalarida kasbiy va shaxsiy rivojlanishini ta'minlash uchun zarur bo'lgan oliy ma'lumotga ega bo'lish, pedagogik shart-sharoitlarni yaratish, bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash mazmuni va tuzilmasini modernizatsiya qilish va sifatini nazorat qilish va rivojlantirish orqali mutaxassis kompetensiyasini shakllantirishning asosiy maqsadini belgilaydigan baholash mexanizmi. "Kompetensiya" - bu shaxsning doimiy ravishda

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

o'zgarib turadigan tasnifi, hayotiy vaziyatlarda muammolarni hal qilish qobiliyati, o'z bilimlari, o'rganish va hayotiy tajribalarini, qadriyatlarini va qiziqishlarini safarbar qilish qobiliyati. Axborot texnologiyalari, texnika va texnologiyalar jadallashib borayotgan bugungi davrda rivojlanayotgan jamiyatda yashash va ishlashga to'g'ri keldi.

Bo'lajak o'qituvchi quyidagi asosiy fazilatlarga ega bo'lishi kerak:

- mustaqil ravishda tanqidiy mushohada qila olish, hayotda yuzaga keladigan qiyinchiliklarni ko'ra bilish va ularni muvaffaqiyatli hal etish yo'llarini izlashda zamonaviy texnologiyalardan foydalana olish, yangi g'oya orzularni amalga oshira olish, ijodiy fikrlay olish;

- kelajakdagi hayotda o'z o'rnini topish uchun zarur bilimlarni mustaqil egallash va ulardan amaliyotda turli masalalarni yechishda mohirona foydalana olish, o'zgaruvchan hayotiy vaziyatlarga tez moslasha olish;

- axborot bilan ishlay olish; ya'ni tadqiqot uchun zarur bo'lgan muammolar, faktlarni to'plash, ularni tahlil qilish, muammolarni hal qilish, taxminlar qilish, zarur ma'lumotlarni umumlashtirish va umumlashtirish o'xshash yoki muqobil variantlarni taqqoslash, statistik qonuniyatlarni aniqlash, asosli xulosalar chiqarish qobiliyati. va ular asosida yangi muammolarni aniqlash va hal qilish;

- shaxsiy, axloqiy, intellektual va madaniy saviyasini oshirish uchun mustaqil ishlay olish;

-Turli ijtimoiy guruhlarda oson muloqot qila olish, turli ziddiyatlarning oldini olish va bunday vaziyatlarda oqilona munosabatda bo'lish, turli sohalarda birga chiqish va hamkorlik qilish. Shuningdek, modernizatsiya qilingan kontentga asoslangan ta'lim tizimida har bir shaxsda bo'lajak o'qituvchining ta'lim sohasidagi nazariy bilimi, zamonaviy pedagogik barkamol avlodni hayotga tatbiq etish va tarbiyalashda kasbiy mahorat talab etiladi, bu esa texnologiyalardan samarali foydalanish kompetensiyasini shakllantirish imkonini beradi.

Rivojlanishning o'ziga xos xususiyatlariga yangi qarash o'qituvchining martaba haqida unga dinamik o'tish sifatida ma'lum martaba davrlari, har biri ularning malaka oshirish mini-bosqichlaridan iborat va uzluksiz o'quv jarayoni bilan birga keladi. Shunga asoslanib, protsessual mohiyat o'qituvchilik kasbini ko'rish mumkin bo'lgan uch jihat:

- Shaxsiy,
- Ijtimoiy,
- Tashkiliy.

Shaxsiy jihat ushbu hodisani nuqtai nazardan ko'rib chiqishni o'z ichiga oladi. Shaxsiyat, ko'rish xususiyatlarini ochib beradi uning figurasi sifatida martaba, bu bilan bog'liq bo'lib, martaba jarayonining tabiatiga sub'ektiv baho berish, martaba rivojlanishining oraliq natijalari. Bunday holda, martaba o'z ishi haqida sub'ektiv ongli hukmdir kelajak, o'zini namoyon qilish va ishdan qoniqishning kutilgan usullari haqida.

Ijtimoiy jihat orqali ifodalanadi martaba istiqboli jamiyat. Birinchidan, u ishlab chiqilgan martaba rivojlanish jarayoni marshrutlar, u yoki bu balandlikka erishishning tasdiqlangan usullari kasbiy faoliyat sohasi, jamoat hayotining ba'zi sohalari. Ikkinchidan,

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

bu yo'llar bo'ylab harakatning tabiati haqida yaxshi tasdiqlangan g'oyalar, tezlik, tezkorlik bilan bog'liq, martaba traektoriyasi, qo'llaniladigan usullar va usullar bilan.

Tashkiliy jihat mansabni maqsadli rasmiy va kasbiy o'sish, progressiv ko'tarilish sifatida tushunishni ta'minlaydinarvon, malaka imkoniyatlari va ish haqining o'zgarishi. Bu yondashuvlar aniqlash imkonini beradi o'qituvchining kasbiy faoliyati nafaqat maqsadli va izchil jarayon sifatida kasbiy rivojlanish, obro'ning o'sishi, ijtimoiy, iqtisodiy, ma'naviy sohalardagi mavqei, ifodalangan ierarxiya, malaka zinapoyasida yuqoriga ko'tarilish professional muhitda obro'-e'tibor, balki yaxlit tasvirni yaratish jarayoni sifatida o'zlarini malakali mutaxassis sifatida ko'rishdir.

XULOSA. Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik tayyorgarligi sifati tubdan o'sishi uning mazmuni bilan bevosita bog'liqdir, chunki o'qituvchilar fan, ta'lim, texnika, texnologiya va ishlab chiqarish iqtisodiyotidagi o'zgarishlar bo'yicha pedagogik va uslubiy bilimlarni kasbiy shakllantirish, integratsiyalashuv samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi. ta'lim jarayoni haqida. Bu shunday va jarayon kelajakdagi o'qituvchilar tayyorlash mazmunini asoslash va professionallashtirishdir kompetentsiyani shakllantirish texnologiyasini ishlab chiqishda ma'lum o'zgarishlarni amalga oshirish zaruratini tug'diradi. Hozirgi vaqtda kasbiy kompetentsiyani shakllantirishda ushbu vazifalarni hal etishga qodir bo'lgan kasbiy ta'lim texnologiyasiga katta e'tibor berilmoqda. Oliy ta'lim muassasalarining professor-o'qituvchilari tomonidan ishlab chiqilgan va qo'llaniladigan o'qitish texnologiyalari bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentsiyasini aniqlash va kasbhunarga ega bo'lishi uchun kasbiy muhim asos yaratish uchun ta'lim tizimining ajralmas qismi bo'lib, nazariy, ilmiy bilimlarni bosqichma-bosqich shakllantirishga yordam beradi. yuqori darajadagi kasbiy faoliyat uchun amaliy va motivatsion tayyorgarlik.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Muslimov N. A. et al. Technology for the formation of professional competence of teachers based on the modernization of the content of vocational education. - Tashkent: Science and Technology, 2013. - P. 26-28.

2. Реан А. А., Бордовская Н. В., Розум С. И. Психология и педагогика. – Санкт-Петербург: Питер, 2010. – С. 249.

3. Зауторова Э. В. Развитие творческих способностей курсантов в процессе обучения. <https://cyberleninka.ru>

4. Simpson Ray M. Creative Imagination // <https://www.jstor.org>

5. Буторина О. В. Кросскультурное исследование креативности в управленческом потенциале руководителя // Психология XXI века. Материалы международной научно-практической конференции студентов и аспирантов. – Санкт-Петербург: СПбГПИ, 2003. – С. 277.

6. Drapeau Patti. Sparking student creativity (practical ways to promote innovative thinking and problem soving).–Alexandria –Virginia, USA:ASCD, 2014. – P. 9. 7. Петрова Л. М. Возрастные особенности когнитивной сферы младших школьникови подростков: Автореф. дис. ... канд. наук. – Санкт-Петербург: 2008. – С. 15.